

COUMPRE LOU LU E COUMARE LA VOURP

Coumpare lou lu avia soua tuna ënt na barma 'd la Svirota, la sarìa su darê 'd Rocca Rousa, qu' l'é què roucas qu' la së vèi bin, li dzoure dar pais 'd Rourâ; e coumare la vourp i istava ar Bëcouèt, qu' l'é un poc pi sout, ma pa vaire leunh.

Na sèra, na bèlla sèra coun na luna chaira e grosa, i avin na fam dar dienc, pèrquè l'era doupeui quisà tenti di qu' i trovavèn pa na galina a minjà, a coumare vourp la i ven l'idea d'ëndâ a Rumê sèrcâ dè toumme. Ou savé 'co jo ënloura la i èra 'd bèrgê. E paréi i s'ëncaminèn outta pèr la via qu' i mena ar Bric. Na vota rivà ar Lavoû, la vourp, qu' i èra furba com tout, fai ar lu:

- Dê! Ma sas-tu pa: i m'an dit què Pare Zhan – l'era lou nom dar bèrgê qu'ëndava a Rumê – al a pa pusù mouze e al a mac fait queic toumètte, pa gran cosa...
- O! basta-là, co tē mē couintēs-tu ura?
- E ja! Buca, l'é mei què vounhou soulëtta, mi seui pi lèsta e peui intrâ ënt la crotta dè pare Zhan e sort-m' né sènsa arzigâ qu'a mē chapéa...
- E mi què diaou ai-que da fâ? Dévou-que mai rēstâ sènsa minjà?
- Ma no!!, scoutà si: puroû, mentre què vèniou a mia barma su pèr lou Vieul d' lè Barmètte ài vist què Barba Mourèl, qu'a s' nē vènià su pèr la Via dar Moulinas, al à raià na bèlla touma qu' i é picatà lén ënt ar Toumpi 'd Saùl, ouz avé mac da ëndala piâ: ou chapà ju li arlounc ar Bial 'd Rourâ e ënt ën pa nhèn ou sé lén ar founs.
A, bé s'ou lou dizé voue, aloura sarè paréi, mi chaparèi ju li, ma e së la treuvou pa?
- A, ma ou poulé pa sbaliâ-ve: ou la vié peui li, bèlla ariounda s' l'aiva.

E paréi la vourp i s' nē vai amoun a Rumê, mentre què lou lu a s'ëncamina, pa vaire counvint ju pèr lè broue sout ar Tupinèt.

Cant lou lu al ariva dapé 'd l'aiva, a vèi-lou pa na bèlla fourma jaouna, li ënt ar mès dar toumpi?! Subit, da la fam qu' al avia a sèrca 'd pia-la, ma si, toute lè vire qu'a sèrcava d'embrancha-la chëlla i pasava sout e al a via pa pi... preuva na vira, preuva n'aouta... a la fina al avia pa mac fam, ma 'co ën nêrvous... e ja l'era pa na toumma: l'era mac la luna qu' i së spéchava.

Ëntè què mentre la vourp i èra ëndâ a Rumê, i avia minjà soue toumètte e i s' nē vènià jo ju pèr la via... arivà ar Lavoû, i scountra lou lu, qu'a s'èra stoufià 'd sèrcâ d'embranchâ soua toumma e meuzi meuzi a 'ndava a ca. Cant la vourp, faoussa e busiarda, i a chamà s' la touma dè barba

Mourèl i èra piazua, lou lu, pèr pa fase piâ 'n gir i a dit

- O, si si, i èra bouna...

Lou povre a s' n'èra nhanca avizà qu' l'èra mac la luna... e la vourp, sout ai barbis, i grinhava toutta countènta...

Ma i èndavèn pa mac roubâ, i sèmnavèn 'co dè granèt ènt èn camp dar Brueras; lè mure, s'ou èndà, i soun èncouê faite bèlle ura. Cant i avin da meule i èndavèn ju ar Moulinas. Lou lu, qu'èra pi fort, a pourtava na sacà bèlla grossa e la vourp, qu'i èra pi furba, i sè carriava tan poc qu'i poulià. Na vota moout l'èra chèlla qu'i siasava e peui i dounava lou brèn ar lu e i sè vardava la farina. Pèr fâ la poulénta i èndavèn èmprumiâ lou peireul outta a Rocca Rousa da tanta Nezina.

Lou lu a trouvava què soua poulénta i fussa pa vaire bouna, la vourp, chèlla, i li dizia:

- Oh!, la mia i é bin savurià!

Èn bèl di coumare la vourp i à èn vità lou lu a v'nî tastâ soua poulénta. ...Ja qu'i èra bouna! E chèl a n'a fait na tripà, a s'n'é argalà e al a chamà a la vourp com'l'é qu'i fèzia pèr fâ-la tan bouna.

- Bucà si, fai la vourp, cant l'aiva i bui, vèrsou la farina e peui la boudivou vitte vitte ou lou panas, la li douna èn gust pi boun!

- Ah, n'aouta pi neuva: ou lou panas, sé-ou sgura?

- Ma sègur, pèr coza pènsa-ou qu' lou boun Diou a n'abbia fait lou panas sè pa pèr boudivâ la poulénta?

- Ouz-avé 'co razoun coumare, ètarè proppi què preuvou co mi...

E i soun istà èncouê èn poc ènsèm a couintâ-'s-la, peui lou lu a s' n'é èndà su a soua barma e la matin apreù, 'd bounoura, al é èndà èmprumiâ lou peireul a tanta Nezina. Cant l'aiva s'é butà a buie, chèl al à vèrsà la farina, peui, léstou léstou, a fica so panas ènt ar peireul. Ma si, cant a s'é sèntù bruzâ, al é saoutà fora da soua barma e al é drancà ju pèr i fo pèr èndâ piâ la vourp pèr lou col! A couria tan qu'a n'avia e dapoc a toucava pa bas!

Cant coumare la vourp l'à vist arivâ tan ènrabià e fèzènt tan brut, i s'é subit butà a bramâ:

- Coz'avé-ou, coz'avé-ou coumpare, qu'ou s'é tan èn couléra?

- Coz'ai? Veui maiâ-ve sta vota! Bucà si, ou m'avé fait bruzâ tout mé panas.

E a li moustrava so panas tout rimatà. Cant la vourp l'à vist paréi i s'é butà a grinhâ e a i à dit:

- Ma l'é pa ou lou panas què v'ai dit 'd boudivâ, l'é ou lou nas!

- Ou lou nas? Ma séou sgura?
- E! E! Vié-ou pa qu'an lou nas tan lounc, l'é pèrquè la vénia a bin a touirà la poulénta qu'al é paréi!

Coumpare lou lu al à mai crèiua n'aouta vira, e meuzi, meuzi a s'n'é èndà su ar pian 'd la Svirota, ou so panas ènt ar mès a lè gambe.

Cant al é istà èn poc vari al à butà lou peireul sar feu, peui lou bounom, cant l'aiva i é istà bin buiènta e qu'al à avù butà la farina dèdin, vai-lou pa ficâ lou nas ènt ar peireul pèr destrempâ la poulénta! La i à fait tanta dè qu'la mal, qu'a s'é butà a gazulâ; méntre qu'a pasava ju pèr lou Brueras a piourava da la couléra qu'a n'avia pèr èsè-se leisà minchouâ paréi.

Coumare la vourp, cant i à sèntù què chadèl i é saouta fora 'd soua tuna e i é v'nhua spètâ lou lu. Ma apèna lou lu l'à avù vista a i é drancà acol e al avia jo chapà pèr lou coulèt e a bramava:

- L'é fait, 'sta vira ou m'èscapà pa pi, ou m'avé jo prou minchounà!

La vourp i stava frèmma, frèmma e i dizia ar lu:

- Ma coz'avé-ou, coumpare? Sarà pa tan dè s'nò ou m'èstrangoulâ! F'zé a pian, spètâ armén què peusou dî mie razoun!

Lou lu al à arlamà èn poc e chèlla ou bèlla manéra i l'à apeizià e i à dit:

- Ouz avé just pi da ficâ veste nas ènt l'aiva 'd la fountana dar Pèrtus dar Bachasèt qu'i fai tantou bin!

E paréi i s'èncaminèn ju pèr i Salèi e peui outta ar Bachasèt.

A qui tèmپ lai un poulia èncôu vèè què pèrtus e, parès que sar founs la li fussa d'aiva tan bouna, qu'i jutava a vari. Mac l'aiva i èra sar founs e pèr pia-la èntavia jutase coun 'n barquin.

La vourp, furba e faoussa com ar solit, i fai:

- O, coumpare, tènè-me, mi mè ficou èntè què baraquin si, voue ou véné peui apreù, sè la i é pa 'd periccou!
- Èndà tranquila, mi tenou l'aoute baraquin!

Cant la vourp i è istà ju e na vira qu'i a avù bèvù qu'la bouna aiva frësca i l'i fai ar lu:

- De, compare, saoutà ènt l'aoute baraquin, paréi ou poulé vénì 'co voue!
- Mè tènè-ou?
- E, E, calà pura!

E dizènt paréi i sè ficca mai ènt ar baraquin, lou lu a vén ju e chèlla i mouna su... Cant i è istà

fora, la vourp, qu'i èra pa dë boun queur, i fai ar lu, sar founs dar përtus:

- Là ura istà 'n poc ar frèsc, vénou peui piave da si a 'n di ou doi, cant ou vë s'é peui calmà!

Lou lu al a prou giapà, ulà e ucchà, ma si, chëlla i èra jo leunh...

Pasà ën poc dë tēmp la vourp i è vëniùà mai fa sorte lou le, qu'a nē pulia papì da la fam e a ia dit

-Sa, ura véné ou mi, van ficase lou nas ënt ar lait e la finisën li!

E dizënt paréi i l'à m'nâ su a Michaloun, ënt ar chabot dë Barba Jacou Mourèl. I soun intrà përla fnèsta ënt la crotta dar lait a travèrs di bastoun drit qu'la i èra përla fâ la frâ. La i èra lai dë bèlle gavià 'd lait e lou lu qu'avìa lou nas qu'al i bruzava a s'é subit butà a lapâ dar bin qu'a n'avìa e la vourp i 'ndava via sfiourënt, na lapâ si e una loutta. Da na gavia a l'aouta i sourtià përla vèe s'i arivava pa nhun, ma l'èra mac përla vèe s'i poulià ëncôu sorte a travèrs di bastoun.

Coumpare lou lu, chël, a lapava tan qu'a poulià e ën què méntre a dizia:

- Méi quë pansa schanquéa, quë roba 'vanséa!

Cant coumare la vourp i à vist qu'i avìa jo pèna a sorte, i s'é ditta:

- L'é méi qu' m' nē vounnhou, e i é sourtià fora s'l'aira, ar soulèi.

Lu lu, qu'a la via pa pi tournâ, i à chamà coza i fèzia, e chëlla:

- Seui si ar soulèi quë më vardou, lapà pura, mi vë chamou peui...

Ënt què mentre ariv'-lou pa Barba Jacou Mourèl? La vourp, aloura, i vai vitte chamâ lou lu e peui i cour strêmâ-se. Lou lu, chël, à prou vitte prouvà 'd sorte-se, ma si, al à pa pi pousù, tan al èra counfi dar lait qu'al avìa bëvù! Aloura barba Jacou, cant al à vist qu'l'èra paréi, a sè caria ën trousot, a dreuv soua crotta e al à d'nà tante, ma tante 'd qu'lè patéle ar lu qu'al à dapoc ëndrènà. Përla bouneur dar lu l'us al èra pa bin sarà e al é ëncôu 'rivà a scapâ-se. La vourp, doupeui qu'i à avù vist qu'l'ëndava brut paréi, i èra jo pasà ju ai Vërnéi e i èra ëndà-se ravioulâ ënt i cournal, peui i s'nē v'nìa su arblënt-se coum s'i savëssa pa pi coure. A na mira i à sëntù queicun quë gëmìa, i é ëndà vèe e i à trovà lou lu strêmà sout ar Barmarot, qu'l'é li dapé dar Bosc. Lou povre al èra li qu'a sè pianhìa 'd lë patele qu'al avìa pià.

Cant lou lu l'à vista arivâ tan pian, arblënt-se përla bruéra, a s'é bèlle butà a piourâ e a i à dit:

- Coz'avé-ou, coumare? E chëlla:
- Ah! S'ou savësse com seui istà maltratâ, n'ai pià pi quë voue; vardà ën poc com seui

sanhouza.

Lou lu, bounom, a s'é mai leisà piâ, e al à pa avù lou couragge 'd fâ-li d'arproch e a i à dit:

- V'né outta ènsèm a mi ar pian 'd la Svirotta, pasèn su a i Arveuire, l'é pian e l'é pa tan leunh com pèr arivâ outta ar Bècouèt.

E i së soun èncaminà pèr tournâ-s-ne a la Svirotta.

Méntre qu'i s'n'ëndavèn, l'èra jo v'nhù neuit, coumare la vourp i di ar lu:

- Coumpare?
- Coza voulé-ou?
- Seui jo tan stanca, ài jo pèrdù tantou 'd què sanc, ou më pourtèsse 'n touquèt!

E lou lu, bouric coumpasiounous, a i a dit:

- Tapave li 's mia squina!

E la vourp i s'l'é pa fait dî douve vire e i é saoutà acol.

Méntre qu'i pasavèn sai a i Arveuire e qu'la chocca dar prève i sounava i oure, la vourp i cantava:

- Ari, ari pèr lou pian, lou malavi a porta lou san!
- Coza dizé-ou, coumare?
- Oh, pa nhèn, quintou i oure!

E lou lu l'à créiua e al à pourtà fin outta a la Svirotta.